

Sygn. akt III AUa 323/21

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 20 maja 2021 r.

Sąd Apelacyjny w Lublinie III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący	sędzia Krzysztof Szewczak (spr.)
Sędziowie:	sędzia Elżbieta Czaja sędzia Jacek Chaciński

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 20 maja 2021 r. w Lublinie

sprawy R. R.

przeciwko Prezesowi Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Likwidatorowi

Funduszu Alimentacyjnego

o umorzenie należności likwidowanego Funduszu Alimentacyjnego

na skutek apelacji R. R.

od wyroku Sądu Okręgowego w Radomiu

z dnia 9 lutego 2021 r. sygn. akt VI U 184/20

I. oddala apelację;

II. przyznaje adwokat M. C. od Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego w Radomiu) kwotę 2 700 (dwa tysiące siedemset) złotych powiększoną o należny podatek od towarów i usług tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej R. R. z urzędu w postępowaniu apelacyjnym.

Elżbieta Czaja Krzysztof Szewczak Jacek Chaciński

III AUa 323/21

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 9 stycznia 2020 r., nr (...) Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. odmówił umorzenia R. R. należności z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego oraz 5% opłaty na pokrycie kosztów związanych z działalnością funduszu w łącznej wysokości 52 117,03 zł.

W odwołaniu od tej decyzji R. R., powołując się na swoją sytuację majątkową i zdrowotną niepozwalającą na spłatę zadłużenia, domagał się jej zmiany poprzez umorzenie należności z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego oraz 5% opłaty na pokrycie kosztów związanych z działalnością funduszu.

W odpowiedzi na odwołanie Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. wnosił o oddalenie odwołania, podnosząc przy tym, że nie zachodzą przesłanki z art. 68 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych. Organ rentowy wskazał, że konieczność spłaty zadłużenia jest konsekwencją wieloletniego niewywiązywania się z obowiązku alimentacyjnego wobec dzieci, natomiast trudna sytuacja materialna i zdrowotna nie zwalnia wnioskodawcę z powyższego obowiązku. ZUS podniósł, że dłużnik utrzymuje się ze świadczenia rentowego w wysokości 899,04 zł brutto, po egzekucji komorniczej otrzymuje 514,30 zł netto do wypłaty, pobiera dodatek mieszkaniowy w wysokości 84,03 zł, jest objęty pomocą (...) w K. w formie posiłków ze stołówki ośrodka, jest właścicielem lokalu mieszkalnego o pow. 26,7 m², posiada umiarkowany stopień niepełnosprawności na stałe i orzeczenie o niezdolności do pracy, lecz się przewlekle, opiekuje się chorą matką, ponosi koszty swojego leczenia i utrzymania. W ocenie ZUS trudna sytuacja materialna, bytowa i zdrowotna nie zwalnia dłużnika z obowiązku spłaty zadłużenia i nie przesądza o braku możliwości stopniowej spłaty funduszu alimentacyjnego i daje podstawę do stwierdzenia, że nie zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności uzasadniające umorzenie należności.

Wyrokiem z dnia 9 lutego 2021 r. Sąd Okręgowy w Radomiu oddalił odwołanie oraz zasądził od Skarbu Państwa (Sądu Okręgowego w Radomiu) na rzecz adwokat M. C. kwotę 332,10 zł, obejmującej należny podatek od towarów i usług, tytułem zwrotu kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej wnioskodawcy z urzędu.

W uzasadnieniu tego wyroku Sąd I instancji ustalił, że R. R. w dniu 13 listopada 2019 r. złożył wniosek o umorzenie należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego lub rozłożenie na raty po 100 zł miesięcznie poczynając od dnia 16 grudnia 2019 r., wskazując przy tym, że jest osobą niepełnosprawną w stopniu umiarkowanym, z uwagi na stan zdrowia nie ma możliwości podjęcia pracy, pobiera rentę, która podlega zajęciu komorniczemu, po jej potrąceniu nie wystarcza mu na zaspokojenie podstawowych potrzeb, co wpływa na pogorszenie jego stanu zdrowia. Z pozostałej kwoty ponosi opłaty związane z utrzymaniem i kosztami leczenia. Wnioskodawca podał, że nie jest współwłaścicielem w 1/2 części nieruchomości położonej w K. stanowiącej mieszkanie, które w całości należy do jego byłej żony. Wskazał, że otrzymuje dodatek mieszkaniowy oraz korzysta z bezpłatnych obiadów.

Powołaną na wstępie decyzją nr (...), z dnia 9 stycznia 2020 r., Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. odmówił R. R. umorzenia należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego z tytułu wypłaty świadczeń z funduszu alimentacyjnego oraz 5% opłaty na pokrycie kosztów związanych z działalnością funduszu w wysokości 52 117,03 zł. W uzasadnieniu tej decyzji organ rentowy wskazał, że wnioskodawca nie jest w stanie jednorazowo spłacić swoich zobowiązań, jednak ocena spłaty zadłużenia nie oznacza możliwości tylko jednorazowego uregulowania należności, ale też ocenę zdolności spłaty zobowiązań w dłuższym okresie czasu. Zdaniem organu rentowego w przypadku wnioskodawcy nie zachodzą szczególnie uzasadnione przesłanki uzasadniające umorzenie likwidowanego funduszu alimentacyjnego na podstawie art. 68 ustawy z 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych.

Kolejną decyzją nr (...) z dnia 10 stycznia 2020 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O., po rozpoznaniu wniosku R. R. z 13 listopada 2019 r. w sprawie ustalenia dalszej, ulgowej formy spłaty należności z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego, uwzględniając możliwości finansowe wnioskodawcy oraz stan finansów likwidowanego funduszu alimentacyjnego, zmienił decyzję nr (...) z dnia 20 grudnia 2019 r., wydaną przez ZUS Oddział w O. w ten sposób, że wydłużył ustalony wcześniej okres i wyznaczył warunki dalszej spłaty należności objętych ostatnią ratą. Ustalono nowy harmonogram spłaty na okres od 17 lutego 2020 r. do 15 stycznia 2021 r., z miesięcznymi ratami w kwotach po 100 zł.

Sąd Okręgowy dalej ustalił, że R. R., urodzony w dniu (...), jest rozwodnikiem. Wnioskodawca jest właścicielem mieszkania o powierzchni 26,70 m² w K.. Prowadzi jednoosobowe gospodarstwo domowe. Posiada trzech dorosłych synów, którzy zamieszkują oddzielnie. Od dnia 1 lipca 1997 r. uprawniony jest do renty z tytułu częściowej niezdolności do pracy z powodu zaburzeń psychicznych w postaci zespołu apatycznego organicznego. Kilukrotnie był leczony w

trybie stacjonarnym w szpitalach psychiatrycznych, ostatnio w okresie od 15 czerwca 2010 r. do 8 lipca 2010 r. Z opinii komisji lekarskiej wynika, że może wykonywać pracę lekką, łatwą i pod nadzorem. Orzeczeniem z dnia 14 grudnia 2007 r. Miejski Zespół do Spraw Orzekania o Niepełnosprawności w R. zaliczył wnioskodawcę do umiarkowanego stopnia niepełnosprawności na stałe. Obecnie przysługuje mu renta z tytułu częściowej niezdolności do pracy w wysokości 951,54 zł brutto, po dokonaniu potrącenia komorniczego pozostaje mu 532,61 zł. Wydatki związane z utrzymaniem gospodarstwa domowego wynoszą łącznie około 350 zł, w tym czynsz 239,64 zł, energia około 70 zł, gaz 34,08 zł. Korzysta z bezpłatnych obiadów ze stołówki Miejsko-Gminnego Ośrodka Pomocy (...) w K.. W okresie od 1 września 2020 r. do 28 lutego 2021 r. przysługuje mu dodatek mieszkaniowy w kwocie 95,29 zł miesięcznie. Z końcem 2020 r. zaprzestał spłacania należności względem ZUS zgodnie z układem ratalnym. Cierpi na przewlekłe choroby serca w postaci migotania i trzepotania przedsionków. Stale przyjmuje leki. Nie ubiegał się o rentę z tytułu całkowitej niezdolności do pracy, zaprzestał poszukiwania pracy. R. R. korzysta z pomocy synów. W lutym 2020 r. zmarła matka wnioskodawcy, która pomagała mu finansowo i sprawowała nadzór nad jego sprawami urzędowymi.

Zgodnie z art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (t.j. Dz.U. 2020 r., poz. 111) w szczególnie uzasadnionych przypadkach związanych z sytuacją zdrowotną lub rodzinną osoby, przeciwko której jest prowadzona egzekucja alimentów, lub osoby zobowiązanej do zwrotu bezpodstawnie pobranych świadczeń z funduszu, likwidator może umorzyć, rozłożyć na raty lub odroczyć termin płatności należności likwidowanego funduszu z tytułu wypłaconych lub bezpodstawnie pobranych świadczeń z funduszu. Do skorzystania z instytucji umorzenia należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego nie jest konieczne kumulatywne wystąpienie przesłanek przewidzianych w w/w przepisie – zarówno w zakresie sytuacji zdrowotnej, jak i rodzinnej zobowiązanego dłużnika.

Za przypadki szczególnie uzasadnione związane z sytuacją zdrowotną lub rodzinną zobowiązanego, które umożliwiają poddanie kontroli sądowej umorzenie należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego, należy uznać niezależne od zobowiązanego alimentacyjnie sytuacje losowe lub nadzwyczajne, które sprawiają, że nie jest on w stanie na bieżąco, ani w dającej się przewidzieć perspektywie, regulować obarczających go zaległości alimentacyjnych bez uszczerbku dla jego zdrowia oraz naruszenia innych istotnych dóbr najbliższych członków jego rodziny.

Okoliczności faktyczne sprawy niniejszej, zdaniem Sądu Okręgowego, nie stanowią szczególnie uzasadnionego przypadku, o którym wyżej mowa. Niewątpliwie sytuacja materialna i zdrowotna wnioskodawcy jest trudna. Posiada on jednak stałe źródło dochodu w postaci renty, które po dokonaniu potrąceń komorniczych wynosi 532,61 zł, korzysta także z dodatku mieszkaniowego w kwocie 95,29 zł miesięcznie. Dodatkowo z (...) otrzymuje nieodpłatnie jeden gorący posiłek dziennie. Wnioskodawca wskazał, że nie czuje się chory psychicznie (od 2010 r. nie przebywał na leczeniu szpitalnym z tej przyczyny), cierpi natomiast przewlekłe na choroby serca. Nie przedłożył jednak aktualnej dokumentacji medycznej wskazującej na brak możliwości podjęcia jakiejkolwiek pracy. Sam nie kwestionuje opinii komisji lekarskiej ZUS, z której wynika, że może wykonywać pracę lekką, łatwą i pod nadzorem. Zaprzestał poszukiwania pracy twierdząc, że się do pracy nie nadaje. Jednocześnie nie ubiega się o rentę z tytułu całkowitej niezdolności do pracy. W ocenie Sądu Okręgowego wnioskodawca nie wykazał zatem braku możliwości w podjęciu lekkiej, choćby dorywczej pracy.

Sąd I instancji podkreślił, że spłata powyższego zadłużenia nie musi być dokonana jednorazowo, a może być – na wniosek ubezpieczonego – rozłożona w czasie, co już wielokrotnie miało miejsce. Wnioskodawca nie posiada innych zobowiązań pieniężnych. Nie ulega wątpliwości, że jego sytuacja finansowa jest niekorzystna. Jednak nie może to uzasadniać umorzenia należności z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego. Należy mieć bowiem na uwadze, że konieczność spłaty zadłużenia w funduszu alimentacyjnym jest konsekwencją wieloletniego niewywiązywania się przez wnioskodawcę z obowiązku alimentacyjnego przede wszystkim względem jego dzieci, które nie były w stanie utrzymać się samodzielnie, a trudna sytuacja materialna i życiowa rodziców nie zwalnia ich od obowiązku świadczenia na potrzeby dzieci.

Sąd I instancji powołał się na uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 28 marca 2001 r., III ZP 2/01 (OSNP 2001, nr 13, poz. 445), stwierdzającej, że "swobodne" decyzje organu rentowego podlegają merytorycznej ocenie przez sąd ubezpieczeń

społecznych. W takich sytuacjach sąd, rozpoznając odwołanie od decyzji odmawiającej umorzenia nie tylko bada jej zgodność z prawem, ale ocenia także jej zgodność z własnym wyobrażeniem o tym, czy osoba ubiegająca się o umorzenie może z możliwości umorzenia skorzystać.

Sąd Okręgowy podkreślił, że zasadą jest egzekwowanie należności od dłużników alimentacyjnych, natomiast umorzenie należności może nastąpić tylko w szczególnie uzasadnionych wypadkach (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 17 października 2006 r., II UK 77/06 – OSNP 2007, nr 21-22, poz. 326). Dalej, powołując się na wyrok Sądu Najwyższego z dnia 3 lutego 2010 r., I UK 270/09 (LEX nr 585729), stwierdził, że "szczególnie uzasadnione przypadki" związane z sytuacją zdrowotną lub rodzinną zobowiązanego to sytuacje nadzwyczajne (wyjątkowe), powstałe w wyniku wypadku losowego, a w każdym razie istniejące niezależnie od zobowiązanego, w następstwie których jego sytuacja ulegnie takiemu pogorszeniu, że nie jest on w stanie na bieżąco spłacać swoich należności, a nadto nie ma perspektywy poprawy i zmiany tej sytuacji.

Do przyjęcia, że zachodzi "szczególnie uzasadniony przypadek" pozwalający na umorzenie należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego, nie wystarcza ustalenie, że zobowiązany aktualnie nie posiada środków utrzymania, ale konieczna jest także ocena, iż przy uwzględnieniu jego wieku, stanu rodzinnego, kwalifikacji zawodowych oraz rokowań zdrowotnych nie będzie on w stanie również w przyszłości spłacać tych należności, bez narażania siebie i swojej rodziny na pozbawienie możliwości zaspakajania podstawowych potrzeb życiowych (por. wyrok Sądu Apelacyjnego w Katowicach z dnia 17 kwietnia 2007 r., III AUa 336/06 – LEX nr 446757). Zdaniem Sądu Okręgowego podkreślenia wymaga, że przesłanki do umorzenia należności na rzecz funduszu alimentacyjnego nie wyczerpuje sam fakt, iż zadłużenie jest większe niż możliwości zarobkowe i majątkowe zobowiązanego do alimentacji, co prowadzi do niemożliwości zaspokojenia podstawowych jego potrzeb bytowych. Brak stałych dochodów i związana z tym trudna sytuacja materialna jest bowiem okolicznością dotyczącą wszystkich dłużników alimentacyjnych, gdyż uruchomienie funduszu alimentacyjnego następowało tylko wówczas, gdy dłużnik nie miał majątku, ani dochodów podlegających egzekucji.

Sąd I instancji uznał, że sytuacja wnioskodawcy pozwala przyjąć, iż posiada on realne możliwości choćby częściowej lub rozłożonej w czasie spłaty długów alimentacyjnych. W związku z tym nie powinien być premiowany umorzeniem należności zlikwidowanego funduszu alimentacyjnego z tytułu biernej postawy lub bezzasadnego oczekiwania, że jego długi alimentacyjne zostaną umorzone kosztem stron lub innych uczestników systemu ubezpieczeń społecznych z uszczupleniem funduszy tego systemu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 2010 r., I UK 119/10 – LEX nr 686798).

Mając to wszystko na uwadze Sąd Okręgowy oddalił odwołanie.

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej wnioskodawcy przez adwokata ustanowionego z urzędu Sąd I instancji orzekł na podstawie § 15 ust.2 w związku z § 4 ust. 2 i 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (t.j. Dz.U. 2019 r., poz. 18).

Apelację od tego wyroku wniósł R. R.. Zaskarżając wyrok Sądu I instancji w całości, apelant zarzucił mu:

1/ naruszenie przepisów postępowania, a mianowicie:

a/ art. 233 § 1 k.p.c. poprzez dokonanie przez Sąd I instancji wybiórczej, dowolnej oceny materiału dowodowego, w tym dokumentacji medycznej oraz finansowej wnioskodawcy, a w konsekwencji dokonanie błędnych ustaleń faktycznych, w szczególności polegających na przyjęciu, że posiada on możliwość choćby częściowej lub rozłożonej w czasie spłaty zadłużenia wobec funduszu alimentacyjnego posiadając stałe źródło dochodu w postaci renty oraz, że posiada możliwość podjęcia lekkiej, choćby dorywczej pracy, a nadto na uznaniu, że obecna sytuacja zdrowotna i rodzinna wnioskodawcy nie upoważnia go do skorzystania z prawa do umorzenia należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego, podczas gdy ze zgromadzonego materiału dowodowego jednoznacznie wynika, że ubezpieczony obecnie z uwagi na swój wiek oraz obciążenie chorobowe w postaci choroby psychicznej oraz chorób kardiologicznych

wymagających stałego leczenia oraz ograniczenia wynikające z orzeczenia lekarza orzecznika ZUS, że może wykonywać pracę wyłącznie lekką, łatwą i pod nadzorem, faktycznie nie ma szans na podjęcie jakiejkolwiek pracy, zaś dokonywane potrącenia z renty sprawiają, że obecnie otrzymywana z tego tytułu kwota nieznacznie przekraczająca 500 zł miesięcznie nie wystarcza na zaspokojenie najbardziej podstawowych potrzeb, jak zakup żywności i lekarstw;

b/ art. 233 § 1 k.p.c. polegające na jednostronnej i wybiórczej ocenie materiału dowodowego poprzez błędne przyjęcie, że nie zachodzą szczególnie uzasadnione okoliczności, o których mowa w art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych i nieprawidłowe uznanie, że sytuacja osobista i zdrowotna wnioskodawcy pozwala na systematyczną spłatę długu;

2/ naruszenie przepisów prawa materialnego, a mianowicie art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych przez błędną jego wykładnię polegającą na przyjęciu, że obecna sytuacja zdrowotna i rodzinna wnioskodawcy nie upoważnia go do skorzystania z prawa do umorzenia należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego z tytułu wypłaconych wcześniej świadczeń z tego funduszu, w okolicznościach, gdy ze zgromadzonego materiału dowodowego wynika, że wnioskodawca nie posiada niezbędnych środków utrzymania, zaś uwzględniając jego wiek, rokowania zdrowotne (choroba psychiczna w postaci zespołu apatycznego organicznego, przewlekła choroba serca w postaci migotania i trzepotania przedsionków), stan rodzinny (śmierć w lutym 2020 r. matki, która wspierała go finansowo oraz sprawowała nadzór nad jego sprawami urzędowymi), co uzasadnia uznanie, że w przypadku wnioskodawcy zachodzą kumulatywnie wszystkie szczególnie uzasadnione przesłanki umorzenia należności wobec likwidowanego funduszu alimentacyjnego.

W konsekwencji tych zarzutów apelant wnosił o zmianę zaskarżonego wyroku i poprzedzającej go decyzji organu rentowego poprzez umorzenie wskazanych w tej decyzji zaległych należności wobec likwidowanego funduszu alimentacyjnego z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego oraz 5% opłaty na pokrycie kosztów związanych z działalnością funduszu, ewentualnie o uchylenie tego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi I instancji do ponownego rozpoznania.

Pełnomocnik wnioskodawcy – adwokat ustanowiony z urzędu – wnosił jednocześnie o przyznanie kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej R. R. z urzędu w postępowaniu apelacyjnym, oświadczając przy tym, że koszty te nie zostały zapłacone w całości lub części.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługuje na uwzględnienie, ponieważ nie zostały w niej przedstawione zarzuty skutkujące zmianą lub uchyleniem zaskarżonego wyroku.

Ustalenia Sądu I instancji i wyprowadzone na ich podstawie wnioski Sąd Apelacyjny w pełni podziela i przyjmuje za własne. Sprawia to, że nie zachodzi potrzeba powtarzania szczegółowych ustaleń faktycznych oraz dokonanej w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku interpretacji przepisów prawa mających zastosowanie w sprawie niniejszej (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 8 października 1998 r., II CKN 923/97 – OSNC 1999, z. 3, poz. 60; z dnia 12 stycznia 1999 r., I PKN 21/98 – OSNAP 2000, nr 4, poz. 143; z dnia 20 stycznia 2000 r., I CKN 356/98 – LEX nr 50863; z dnia 7 kwietnia 2004 r., IV CK 227/03 – LEX nr 585855; z dnia 20 maja 2004 r., II CK 353/03 – LEX nr 585756; z dnia 17 lipca 2009 r., IV CSK 110/09 – LEX nr 518138; z dnia 27 kwietnia 2010 r., II PK 312/09 – LEX nr 602700).

W apelacji wnioskodawcy R. R. przedstawione zostały zarówno zarzuty naruszenia prawa materialnego, jak i procesowego. W tym miejscu należy zauważyć, że prawidłowość zastosowania lub wykładni prawa materialnego może być właściwie oceniona jedynie na kanwie niewadliwie ustalonej podstawy faktycznej rozstrzygnięcia. Skuteczne zatem zgłoszenie zarzutu dotyczącego naruszenia prawa materialnego wchodzi zasadniczo w rachubę tylko wtedy, gdy ustalony przez sąd pierwszej instancji stan faktyczny, będący podstawą zaskarżonego wyroku, nie budzi zastrzeżeń (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 26 marca 1997 r., II CKN 60/97 – OSNC 1997, z. 9, poz. 128).

W pierwszej kolejności należy więc się odnieść do przedstawionych w apelacji zarzutów naruszenia art. 233 § 1 k.p.c., czego wnioskodawca upatrywał w dokonaniu przez Sąd I instancji dowolnej oceny dowodów, prowadzącej do błędnych ustaleń faktycznych przyjętych za podstawę rozstrzygnięcia zawartego w zaskarżonym wyroku, gdy tymczasem zgromadzony w sprawie materiał dowodowy, w szczególności dowody z dokumentów prowadziły do wniosku, że istnieją uzasadnione podstawy do umorzenia należności wobec likwidowanego funduszu alimentacyjnego z tytułu wypłaconych świadczeń z funduszu alimentacyjnego oraz 5% opłaty na pokrycie kosztów związanych z działalnością funduszu. Zarzut ten nie może być uznany za trafny. Należy podkreślić, że skuteczne postawienie zarzutu naruszenia ostatecznie powołanego przepisu wymaga wykazania, że sąd uchybił zasadom logicznego rozumowania lub doświadczenia życiowego, bowiem jedynie to może być przeciwstawione uprawnieniu sądu do dokonywania swobodnej oceny dowodów. Nie jest natomiast wystarczające przekonanie strony o innej niż przyjął sąd wadze (doniosłości) poszczególnych dowodów i ich odmiennej oceny niż ocena sądu, chyba że strona jednocześnie wykaże, iż ocena dowodów przyjęta przez sąd za podstawę rozstrzygnięcia przekracza granice swobodnej oceny dowodów (por. wyroki Sądu Najwyższego: z dnia 10 kwietnia 2000 r., V CKN 17/00 – OSNC 2000, nr 10, poz. 189 oraz z dnia 5 sierpnia 1999 r., II UKN 76/99 – OSNP 2000, nr 19, poz. 732). Należy zauważyć, że przeprowadzone przez Sąd I instancji dowody, w tym dowody powołane w apelacji, zostały uznane przez ten Sąd za wiarygodne i stały się podstawą dokonania ustaleń faktycznych. Pewnym okolicznościom wynikającym z dowodów z dokumentów oraz zeznań samego wnioskodawcy Sąd I instancji przypisał jednak inne znaczenie prawne od oczekiwanego przez apelanta. Dokonanie przez samego wnioskodawcę oceny jego sytuacji zdrowotnej, rodzinnej oraz materialnej nie były wiążące dla Sądu Okręgowego, który był zobowiązany do samodzielnego ustalenia, czy zaistniał „szczególnie uzasadniony przypadek” w rozumieniu art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (t.j. Dz.U. 2020 r., poz. 111 ze zm.), pozwalający na umorzenie należności R. R. wobec likwidowanego funduszu alimentacyjnego.

Sąd I instancji, wbrew odmiennemu zapatrywaniu wyrażonemu w apelacji, dokonał właściwej wykładni art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych (t.j. Dz.U. 2020 r., poz. 111 ze zm.) powołując się przy tym na bogate orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów powszechnych oraz szczegółowo odnosząc się do wielokrotnie interpretowanego w judykaturze pojęcia "szczególnie uzasadnionych przypadków związanych z sytuacją zdrowotną lub rodzinną osoby zobowiązanej do zwrotu bezpodstawnie pobranych świadczeń z funduszu". Sąd Apelacyjny w pełni podziela wykładnię tego przepisu przedstawioną w uzasadnieniu zaskarżonego wyroku.

W tym miejscu należy z całą mocą podkreślić, że regułą jest egzekwowanie należności od dłużników alimentacyjnych, natomiast umorzenie należności może nastąpić tylko w szczególnie uzasadnionych wypadkach rozumianych jako sytuacje nadzwyczajne, wyjątkowe, nietypowe (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 listopada 2010 r., I UK 119/10 – LEX nr 686798). Jak trafnie zauważył Sąd Okręgowy do przyjęcia, że zachodzi "szczególnie uzasadniony przypadek" w rozumieniu art. 68 ust. 1 ustawy o świadczeniach rodzinnych, pozwalający na umorzenie należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego, nie wystarcza ustalenie, że zobowiązany aktualnie nie posiada środków utrzymania, ale konieczna jest także ocena, iż przy uwzględnieniu jego wieku, stanu rodzinnego, kwalifikacji zawodowych oraz rokowań zdrowotnych nie będzie on w stanie również w przyszłości spłacać tych należności bez narażania siebie i swojej rodziny na pozbawienie możliwości zaspakajania podstawowych potrzeb życiowych. Przesłanki do umorzenia należności na rzecz funduszu alimentacyjnego nie wyczerpuje również sam fakt, iż zadłużenie jest większe niż możliwości zarobkowe i majątkowe zobowiązanego do alimentacji, co prowadzi do niemożliwości zaspokojenia podstawowych jego potrzeb bytowych. Brak stałych dochodów i związana z tym trudna sytuacja materialna jest bowiem okolicznością dotyczącą wszystkich dłużników alimentacyjnych, gdyż uruchomienie funduszu alimentacyjnego następowało tylko wówczas, gdy dłużnik nie miał majątku ani dochodów podlegających egzekucji.

Odnosząc te uwagi do sytuacji R. R. należało uznać, że nie zachodzi "szczególnie uzasadniony przypadek", o którym mowa w art. 68 ust. 1 ustawy o świadczeniach rodzinnych, co prawidłowo przyjął Sąd I instancji. Schorzenia, na które on cierpi z pewnością powodują pewne ograniczenia w zarabkowaniu oraz codziennym funkcjonowaniu, jednakże nie są one na tyle dotkliwe, aby na stałe uniemożliwiały wykonywanie jakiejkolwiek pracy zarobowej, chociażby lekkiej, dorywczej. Podnoszona w apelacji okoliczność, iż na przestrzeni ostatnich lat ubezpieczony był kilkakrotnie hospitalizowany, również nie przesądza o tym, że w przyszłości nie będzie on w stanie spłacać należności na rzecz

likwidowanego funduszu alimentacyjnego. W ciągu ostatnich kilku lat wnioskodawca przebywał bowiem w szpitalu zaledwie dwukrotnie i nie były to długie okresy leczenia. R. R. ma przyznaną rentę z tytułu częściowej niezdolności do pracy, o czym była już wyżej mowa, z powodu zaburzeń psychicznych pod postacią zespołu apatycznego organicznego. Ostatni raz był leczony w szpitalu psychiatrycznym przeszło 10 lat temu, a mianowicie w okresie od dnia 15 czerwca 2010 r. do dnia 8 lipca 2010 r., z rozpoznaniem: „organiczne zaburzenia zachowania i emocji z elementami majaczenia”. Okolicznością bezsporną jest, że wnioskodawca od kilku lat leczy się również z powodu chorób serca. Nie przedstawił jednak dowodów leczenia szpitalnego tych chorób. Złożył jedynie dwa zaświadczenia lekarskie, pierwsze z dnia 25 sierpnia 2020 r. wystawione przez A. S. – lekarza chorób wewnętrznych specjalistę medycyny rodzinnej, z którego wynika, że R. R. jest leczony przewlekle z powodu migotania i trzepotania przedsionków (k. 37) oraz drugie z dnia 1 grudnia 2020 r. wystawione przez Z. Ś. – lekarza chorób wewnętrznych, z którego wynika, że wnioskodawca jest przewlekle leczony z powodu choroby serca, wymaga stałego leczenia (k. 64). Brak dowodów leczenia kardiologicznego w warunkach szpitalnych oraz stwierdzenie w trakcie składania zeznań, że apelant nie podda się zalecanemu pilnemu zabiegowi ablacji, bo ma dość tego leczenia, nie pozwalają na uznanie, że został on długotrwale wyłączony z aktywności na rynku pracy.

Jeżeli chodzi o korzystanie przez wnioskodawcę ze wsparcia udzielanego przez Miejsko-Gminny Ośrodek Pomocy (...) w K., należy zauważyć, że nie oznacza to, iż nie byłby on w stanie lepiej sobie radzić w codziennym funkcjonowaniu, gdyby w większym stopniu wykorzystał swoje możliwości zarobkowania i intensywniej poszukiwał jakiegokolwiek zatrudnienia. Dodatkowo należy zauważyć, że R. R. pomimo problemów zdrowotnych (choroba psychiczna pod postacią zespołu apatycznego organicznego, choroby serca – migotanie i trzepotanie przedsionków oraz opisane w zeznaniach złożonych na rozprawie w dniu 9 lutego 2021 r. problemy z poruszaniem się) nie podjął jakichkolwiek działań w kierunku ustalenia wyższego stopnia niezdolności do pracy, a mianowicie ustalenia, że jest całkowicie niezdolny do pracy, co istotnie wpłynęłoby na wysokość pobieranej przez niego od wielu lat renty z tytułu niezdolności do pracy i tym samym spowodowałoby istotne zwiększenie jego miesięcznego dochodu. Nie można więc uznać, że apelant utracił perspektywy poprawy swojego stanu materialnego.

Jak słusznie zauważył Sąd Okręgowy, w ostatnim okresie nie zaszły w życiu R. R. istotne zmiany związane z nagłym pogorszeniem się jego sytuacji zdrowotnej lub materialnej, natomiast "szczególnie uzasadnione przypadki" w rozumieniu art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych to – niezależne od zobowiązanego alimentacyjnie – sytuacje losowe lub nadzwyczajne, które sprzawiają, że nie jest on w stanie na bieżąco, ani w dającej się przewidzieć perspektywie, regulować obarczających go zaległości alimentacyjnych bez uszczerbku dla jego zdrowia oraz naruszenia istotnych dóbr najbliższych członków jego rodziny, a nadto nie ma perspektywy poprawy i zmiany tej sytuacji. Alimentacyjnie zobowiązany, który posiada realne możliwości choćby częściowej lub rozłożonej w czasie spłaty długów alimentacyjnych, nie powinien być premiiowany umorzeniem należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego z tytułu biernej postawy lub bezzasadnego oczekiwania, że jego długi alimentacyjne zostaną umorzone kosztem stron lub innych uczestników systemu ubezpieczeń społecznych z uszczupleniem funduszy tego systemu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 15 listopada 2018 r., I UK 293/17 – LEX nr 2577419 oraz powołane tam bogate orzecznictwo Sądu Najwyższego, a także wyrok Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 30 grudnia 2015 r., III AUa 472/15 – Legalis nr 1398967).

Wniosków apelacji nie mogą również uzasadniać powołane w niej poglądy, które zostały przedstawione w uzasadnieniach wyroków: Sądu Apelacyjnego w Lublinie z dnia 15 kwietnia 2015 r., III AUa 76/15 – Legalis nr 1242024 oraz Sądu Apelacyjnego w Gdańsku z dnia 14 grudnia 2015 r., III AUa 1098/15 – Legalis nr 1398739), że choroba psychiczna może być uznana za "szczególnie uzasadniony przypadek" w rozumieniu art. 68 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o świadczeniach rodzinnych, uzasadniający umorzenie należności likwidowanego funduszu alimentacyjnego. Oba te orzeczenia zostały wydane w zupełnie innych stanach faktycznych od stanu faktycznego ustalonego w sprawie niniejszej, a mianowicie u zobowiązanych alimentacyjnie w tych sprawach były rozpoznane znacznie poważniejsze, cięższe postacie choroby psychicznej (odpowiednio: schizofrenia paranoidalna oraz uporeczone zaburzenia urojeniowe, typ wielkościowy), aniżeli rozpoznany u wnioskodawcy zespół apatyczny organiczny. Należy z całą mocą podkreślić, że nie każda postać choroby psychicznej może być podstawą zastosowania ulg przewidzianych

w ostatnio powołanym przepisie, ale tylko taka, która pozbawia zobowiązanego alimentacyjnie wglądu w jego stan psychiczny, istniejąca od wielu lat i niepoddająca się leczeniu. W świetle dokumentacji medycznej dotyczącej leczenia choroby psychicznej R. R., zgromadzonej w aktach postępowania administracyjnego oraz aktach sprawy niniejszej, brak jest podstaw do przyjęcia, że rozpoznana u niego choroba psychiczna pod postacią zespołu apatycznego organicznego pozbawia go wglądu w jego stan psychiczny oraz nie poddaje się leczeniu. Temu ostatniemu dodatkowo przeczy fakt, że ostatni raz apelant był leczony w szpitalu psychiatrycznym przeszło 10 lat temu (od 15 czerwca 2010 r. do 8 lipca 2010 r.).

Reasumując należy stwierdzić, iż zarzuty przedstawione w apelacji nie mogą być uznane za trafne. Sąd Okręgowy prawidłowo przyjął bowiem, że w sytuacji apelanta na dzień wydania przez organ rentowy zaskarżonej decyzji nie zachodził szczególnie uzasadniony przypadek związany z sytuacją zdrowotną lub rodzinną uzasadniający umorzenie jego należności wobec likwidowanego funduszu alimentacyjnego z tytułu wypłaconych świadczeń z tego funduszu.

Zaskarżone wyrok odpowiada więc prawu, a apelacja jako bezzasadna podlegała na podstawie art. 385 k.p.c. oddaleniu, czemu Sąd Apelacyjny dał wyraz w pkt I sentencji wyroku.

O kosztach nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej wnioskodawcy R. R. z urzędu w instancji odwoławczej Sąd Apelacyjny orzekł na podstawie § 16 ust. 1 pkt 2 w zw. z § 8 pkt 6 w zw. z § 4 ust. 1 i 3 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 3 października 2016 r. w sprawie ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów nieopłaconej pomocy prawnej udzielonej przez adwokata z urzędu (t.j. Dz.U. 2019 r., poz. 18).